

VČELÁŘI V ILEGALITĚ

Chtějí úly bez jedů, ale na to je v Česku zákon

□ IVANA SVOBODOVÁ / FOTO MATĚJ STRÁNSKÝ

Nejmenují se sice Anna a Adam, ale budeme jim tady tak říkat. Pravá jména dvojice na prahu čtyřicítky, která právě popíjí ve slunečném dubnovém dni kávu u stolu na zahradě, nesmějí být prozrazena. Jen pod tou podmínkou se svolili setkat. Nejsou v ohrožení života, nejeudou v nekalých obcho-

dech a nepase po nich nebezpečný zločinec – jsou to ve všech ohledech pořádní občané, které by dřív nenapadlo, že někdy vědomě poruší zákon. Teď to už třetí rok

dělají. Dramatický zvrat v jejich poklidném životě na vesnici přineslo rozhodnutí pořídit si vlastní včely, jež by opylovaly ovocné stromy v zahradě a daly jim med.

Anna a Adam totiž brzy přišli na to, že spolu s pěti úly na ně spadlo těžké dilema: buď budou včelám dělat věci, které se jim hluboce příčí, nebo budou muset žít ve lži a za hranou zákona. Nakonec se rozhodli pro to druhé. Odmítli včelám podávat spoustu jedů, lžou a podvádějí a žijí ve strachu, že někdo jejich tajemství objeví a udá je úřadům.

Život ve lži

Na stole kromě koláče leží i balení s předepsanými přípravky, jež by postupně

během roku měly končit v úlech: Varidol 125 s účinnou látkou amitraz - v soudním Rakousku zakázanou kvůli podezření na karcinogenní účinky. M-1 AER, jed určený ke smíchání s acetonem, ve vyvíječi se z něj stane aerosol a ten se jako sprej stříká do úlu. Gabon PF 90, proužky k zavěšení v úlu, z nichž včely jedy po úlu rozťapají. A nakonec balení odpařovačů s kyselinou mravenčí, kterou i ilegální včelaři občas berou na milost, protože sice synteticky, ale přece jen kopíruje látku obsaženou v přírodě.

Taky na tomto balení je však varovný nápis „Pozor, žíravina“.

„Mě definitivně přesvědčilo čtení příbalových letáků,“ vysvětluje Anna. „Doporučení na ochranný oděv a respirátor s chemickou vložkou A1, varování, že při vyšším úhynu včel po aplikaci se má nějaký ten proužek dát pryč, to mi moc jako léky nepřipadá.“

Manželé prostudovali dostupnou literaturu, i tu zahraniční, včelařská fóra a skončili na přednášce alternativců, kteří chemii odmítají a chtějí včelařit „po staru“. V době před nálezem prvního parazita *Var-*

roa destructor na československém území, na konci sedmdesátých let 20. století, kdy se v panice vypalovala včelstva, a když to nepomohlo, začal Výzkumný ústav včelařský dávat dohromady chemikálie, jež se používají dodnes. Na semináři pořádaném pražským včelařem Václavem Smolíkem, který už několik let chová včely alternativně, objevili metodu, při níž se včely posypávají jemným moučkovým cukrem, což způsobí, že se jich roztoč pustí a zemře. A protože se parazit množí hlavně na plodu trubců, část těch plodů vyřezává a vyhazuje. ▶

Učit se žít s parazitem.

► „Děláme to taky tak,“ říká Anna. „A nejsme sami.“ Přes plot na manžele mává souseď z druhého konce vesnice, usměvavý pán, a zároveň první srážka manželů s realitou, na niž je zkušenější „ilegálové“ upozorňovali: že Český svaz včelařů o 52 tisících členů je soukolí organizované stejně dobře jako včelí společenstva a jejich pozornosti nelze uniknout. „Jen jsme si pořídili úly, už nám přes plot nakukoval chlapík, jak to, že jsme se ještě nehlásili u předsedy základní organizace, že to je naše zákonná povinnost,“ vzpomíná Adam. „Věděli jsme sice, že to žádná povinnost není, ale přijali jsme to a raději do svazu vstoupili. To je nejučinnější způsob masokování.“

Pokutu 50 tisíc korun, kdyby jejich alternativní včelaření při kontrole vyšlo najevo, se jim platit nechce, a navíc nechtějí riskovat dobré vztahy se sousedy. Tak prostě lžou a falšují. „Není to příjemné, lhát, ale to, jak se tu vyrábí med, se mi zdá daleko nestydatější. Koupíte med takzvané ze dvora s nejlepším pocitem, že zdra-

chemici a skutečnou tvář skrývají v hluboké ilegalitě.

Kousek od Mladé Boleslavi však chová včely muž, který se klidně představuje pravým jménem a se svým způsobem přírodního chovu se přestává tajit. „Když se přistoupilo k hubení roztoče chemií, tak jak to známe dosud, v osmdesátých letech, mělo to být dočasné řešení,“ říká Leoš Dvorský (61), jenž začal chodit ke včelám v devíti letech se svým dědečkem. „Na počátku tažení proti varroáze se dávala jedna dávka chemického vyčouzení, pak dvě, tři, čtyři, pořád se přidávalo, a roztoč ne a ne toho nechat. A výsledek je ten, že 40 let hubíme varroázu, která tady pořád je a my pořád říkáme jedu lék,“ líčí zkušený včelař. „V roce 2000 jsem si řekl dost. Od té doby chemii nepoužívám.“

Jedinou jeho obranou ve 40 včelstvech proti roztoči *Varroa destructor* je už 15 let cukrování včel, vyřezávání trubčích plodů a občas, jak říká, když je opravdu potřeba, do některého včelstva odpaří kyselinu mravenčí. Naučil se za ta léta života s parazitem žít, příznaky roztoče si rozče-

tor a ani bez chemie tu žádné ohnisko nákazy nebylo. Když vím, že mám pravdu, tak se nebudu tvářit, že ji nemám.“

Lajnu, a hotovo

Český svaz včelařů sídlí v centru Prahy kousek od Národního divadla. Ústředí svazu zaměstnává na plný úvazek 15 lidí a ty zase v poslední době nejvíce zaměstnával článek, jenž o diktátorství svazu a ziskuchtivosti jeho mnohých členů, kteří ze včel jen tahají med a z pohodlnosti do nich perou chemii, publikoval v Lidových novinách letos v únoru přírodní včelař Václav Smolík - ten, který k přírodnímu způsobu přivedl Annu a s Adamem.

Václav Smolík několik let choval včely ilegálně bez jedů, ale nakonec se rozhodl o tom, co zjistil, promluvit veřejně. Včelstva rozdal, aby na něj už nemohla kontrola s padesátitisícovou pokutou, sedl k počítači a nechal čtenáře nahlédnout za kulisy mírumilovného koníčka: že hlavním motivem českého včelařství je včely vyždímat do poslední kapky medu a pro jejich dobro nejsou většinová vče-

Venku dobrý. Čistý vzduch.

věji to nejde, a vůbec netušíte, v čem zral a v čem žily včely, které vám ho daly,“ uzavírá Anna.

Už dost

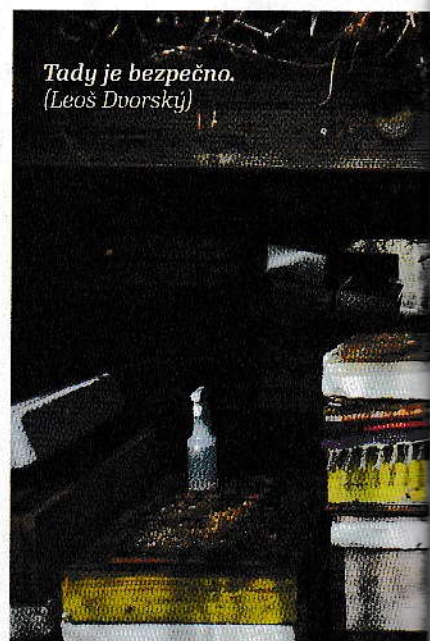
Navzdory těžkému životu „včelích extrémistů“ má Anna pravdu: nejsou sami. Lidí, kteří v úlech nepoužívají těžkou chemii, je tu celkem dost. Většinou o sobě navzájem vědí a jsou spolu v kontaktu, na svazu i veřejně se však prezentují jako pravověrní

nil do čtyř kategorií a učí s ním žít i včely. Dobře je krmí a nebere jim před zimou med, nechává jim ho v úlu k co nejlepší výživě a stáčí jen jednou ročně na jaře. „Porušuju zákon a vím o tom.“

Má při tom přiznání taky obavy, že se mu na zahradě může objevit kontrola s pokutovým blokem. „Ale jsem už dost starý na to, abych se někde krčil strachem,“ vysvětluje. „Děláme tady na Boleslavsku už osm let monitoring roztoče *Varroa destruc-*

laři ochotni udělat nic, co by je o trochu medu připravilo. Unavené včely hnané k čím dál vyšším výkonům pak místní léčebný systém nacucá jedem, který jim ubližuje.

„Ten Smolík není při smyslech. O čem nám to chce kázat?“ mračí se tajemník svazu Milan Petřů, šedovlasý muž v obleku, ve své svazové kanceláři. Nápady na nový přístup ke včelám a jejich parazitovi, když to s hubením varroázy che-

Tady je bezpečno.
(Leoš Dvorský)

micky v posledních desetiletích zrovna nevyhází, se mu zdají úplně bláznivé. „Přece nelze lidem říkat – experimentujte,“ říká Petřů. „Když je někomu 80 – a to je případ mnoha našich členů –, musí to mít nalajnované, uděláte tohle a tohle a hotovo. Nejsou všichni géniové, někteří jsou takoví obyčejní, to by nám to dopadlo.“

Jenže jak je možné, že pravidla pro léčbu včel od varroázy máme zdaleka nejtvrďší široko daleko v Evropě, organizovanost s léčebnými komisemi je taky pracovaná, a *Varroa destructor* tu pořád v úlech žije, a dokonce začíná být vůči jedům imunní? „Můžeme se o nových přístupech sáhodlouze bavit, já se nebráním. Ale rozhodně to nesmíme pustit do hlavního proudu a způsobit zmatek. Naše jednotnost v léčbě, to je něco, co nám může každý ve světě závidět,“ argumentuje tajemník. „Navíc já věřím našemu výzkumnému ústavu. Vždyť tam se tím ti odborníci zabývají 40 let! Vyvinuli preparáty, které všichni používáme. Novátorství je pro náš obor to nejhorší.“

„ČTYŘICET LET HUBÍME ROZTOČE A ON TU S NÁMI POŘÁD JE. A MY STÁLE ŘÍKÁME JEDU LÉK.“

LEOŠ DVORSKÝ

tak z pěti procent, včelstva v okolí ústavu a na dalších čtyřech stanicích po republice, je jich celkem tisíc, slouží povětšinou k výrobě medoviny. To je druhý nejsilnější příjem ústavu, jehož hlavní činností je míchání a distribuce léčiv, jejichž příbalové letáky tak vydělily ilegální včelaře.

Jiné přípravky než ty z Dolu nejsou pro léčbu varroázy v Česku schválené – až na dvě nedávno přidané výjimky z ranku „lehčí“ chemie – a tak má dolský podnik monopol na dodávku léků pro více než 50

letáky k lékům tak, aby je přečetli a pochopili i naši osmdesátiletí členové svazu včelařů – což mnohdy není jednoduché.“ Šlechtí tu na prodej i včelí matky, hodné, nebudavé, a kdysi dávno prý zkoušeli porazit varroázu i s cukrem. A došli k závěru, že bez jejich chemických léčiv to fungovat nemůže. „Kdo tvrdí, že může, tak lže,“ tvrdí ředitel Výzkumného ústavu včelařského František Kamler. „Znáte přece ten vtip o rozdílu mezi běžným zemědělcem a biozemědělce: ten druhý stříká v noci.“

Takže pracovnice ve výzkumném ústavu dál balí krabičky s chemickými jedy, s nimiž si pak Anna a Adam lámou hlavu, jak se jich vlastně zbavit, když se podle návodu nesmějí ani prázdné jen tak vyhodit do odpadu. Včelařský svaz nachystal do květnového čísla svého časopisu zatím tajnou odpověď Václavu Smolíkoví, převozník na Vltavě pro dnešek balí kram a někde vzadu, zatím nejsou vidět, se nejspíš opatrně rozhlíží po terénu další odvážní včelaři. „Takových lidí přibývá, na mé semináře jich chodí desítky,“ říká Václav Smolík, „stačí počkat a jednou

Čekání na Varidol.

Trochu času

Výzkumný ústav včelařský leží v Dole, krásném místě nad řekou Vltavou a od vlaku v Libčicích k němu přichází dopravuje převozník. Přívoz tu zřizuje včelařský výzkumák, aby se do něj každé ráno dostali zaměstnanci, na něž tak spoléhají všichni včelaři s Varidolem v ruce. Instituce však dost klame názvem – jde o soukromý podnik, kde výzkumnou činnost provozují podle odhadu zasvěcených

tisíc včelařů v Česku, včetně těch, kdo zabíjení roztoče chemií jen předstírají.

„Stát dal výzkumák do privatizace, že už ho nechce, a sedm zaměstnanců se nás v roce 1997 domluvilo a koupilo ho,“ vzpomíná inženýr Dalibor Titěra, šéf zdejšího výzkumu, „a pokračovali jsme v činnosti. Jedním z podílníků nové firmy se stal svaz včelařů a hlavním úkolem soukromého výzkumáku je od té doby, jak říká inženýr Titěra, „vymýšlet příbalové

to bude znát.“ A možná dřív, než by čekal – na hlasité odmítnutí léčby jedem se chystá i zdejší vážený velkovčelař, zatím v anonymitě, který chová stovky úlů na cukru bez čmouzení chemií. „Dejte mi čas, tak rok dva,“ žádá, „pak to řeknu veřejně. Teď ještě potřebuju v klidu něco dodělat.“ ■

FOTOGALERII K ČLÁNKU NAJDETE NA WWW.RESEKPT.CZ/FOTOGALERIE

WWW.RESEKPT.CZ/AUDIO